

KAM TA'MINLANGAN OILALARGA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISHNING SAMARASI

Qo'rg'ontepa tuman "Inson" ijtimoiy xizmatlar markazi psixologi

Usmanova SHaxrinsa Mirolimjon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kam ta'minlangan oilalarda voyaga yetayotgan bolalar va ularning ota-onalariga psixologik xizmat ko'rsatishning ahamiyati, mazmuni hamda samarali usullari tahlil etilgan. Maqolada psixologik yondashuvning inson ruhiyatiga ta'siri, oilaviy iqlimni sog'lomlashtirishdagi roli va psixologik yordamning ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *kam ta'minlangan oila, psixologik xizmat, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ruhiy barqarorlik, stress, emotsional yordam.*

Annotation: *This article examines the importance, content, and effective methods of providing psychological services to families with low income. It highlights the role of psychological assistance in improving emotional well-being, stabilizing family relations, and supporting social adaptation.*

Keywords: *low-income family, psychological service, emotional stability, social support, mental health.*

Аннотация: *В статье рассматривается значение и эффективность психологической помощи семьям с низким доходом. Особое внимание уделено роли психологического сопровождения в укреплении эмоционального состояния, гармонизации семейных отношений и социальной адаптации.*

Ключевые слова: *малообеспеченные семьи, психологическая помощь, эмоциональная стабильность, социальная поддержка, психическое здоровье.*

KIRISH

Bugungi globallashuv, iqtisodiy raqobat va demografik o'sish sharoitida jamiyatning eng asosiy ijtimoiy bo'g'ini bo'lgan **oilaning barqarorligi** masalasi har qachongidan ham dolzarbdir. Oila — bu shunchaki birgalikda yashovchi insonlar emas, balki shaxs kamoloti, ijtimoiy qadriyatlar shakllanishi, ruhiy muvozanat va

ijtimoiy barqarorlikning manbaidir. Shu sababli davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida **oilalarni ijtimoiy va psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash** masalasi doimo diqqat markazida bo'lib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasida kam ta'minlangan oilalarning hayot darajasini yaxshilash, ularni ijtimoiy himoya qilish, farzandlarining ta'lim-tarbiyasini qo'llab-quvvatlash maqsadida qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Jumladan, **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 64-moddasida** "Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini bo'lib, davlat uni muhofaza etadi" deb belgilangan. Shuningdek, **"Aholini ijtimoiy himoya qilish to'g'risida"gi Qonun** (2020-yil 16-sentabr), **"2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"**, va **Prezidentning 2021-yil 25-avgustdagi PQ–5210-son qarori** ("Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida") oilalarga, ayniqsa, kam ta'minlangan qatlam vakillariga psixologik yordam ko'rsatish zarurligini ta'kidlab o'tadi.

Mazkur hujjatlar asosida respublikamizda ijtimoiy xizmatlar tizimi kengaytirilib, **"Mahalla – oilaning tayanchi"**, **"Mehr daftari"**, **"Temir daftar"** kabi tashabbuslar orqali moddiy yordam bilan bir qatorda psixologik qo'llab-quvvatlash ham yo'lga qo'yildi. Chunki tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, kam ta'minlangan oilalarga faqat iqtisodiy yordam berish muammoni to'liq hal etmaydi; **ruhiy salomatlik, ijobiy psixologik muhit va o'zaro ishonchni tiklash** ham shunchalik muhimdir.

Kam ta'minlangan oilalarda ko'pincha **stress, tushkunlik, o'ziga ishonchsizlik, oilaviy nizolar, bolalarda ijtimoiy izolyatsiya** kabi psixologik muammolar uchraydi. Bunday sharoitda psixologik xizmatning asosiy vazifasi – oila a'zolarining ruhiy holatini barqarorlashtirish, ijtimoiy moslashuvni kuchaytirish, hayotga ijobiy qarashni shakllantirish va o'z-o'zini qadrlash hissini mustahkamlashdir.

Zamonaviy psixologiyada (A. Maslow, K. Rodjers, E. Erikson, V. Frankl tadqiqotlariga asoslanib) shaxsning ijtimoiy farovonligi faqat moddiy ta'minotga emas, balki **psixologik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy e'tirof va o'zini anglash**

ehtiyojlarini qondirishga ham bevosita bog‘liqligi ta’kidlanadi. Shu bois, kam ta’minlangan oilalarga psixologik xizmat ko‘rsatish nafaqat alohida oila uchun, balki butun jamiyatlardagi barqarorlik, ma’naviy sog‘lom muhit va yosh avlod tarbiyasi uchun strategik ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, mazkur maqolada kam ta’minlangan oilalarning psixologik holatini yaxshilash, ularning hayotga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish hamda oilaviy muhitni sog‘lomlashtirishda **psixologik xizmatning samaradorligi, yo‘nalishlari va usullari** tahlil etiladi.

Kam ta’minlangan oilalarning psixologik holati haqida

Kam ta’minlangan oilalar — bu daromadi, moddiy resurslari va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlovi cheklangan oilalar bo‘lib, ular hayotiy ehtiyojlarni qondirishda, ta’lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlarga erkin kirishda qiyinchiliklarga duch keladi. Moddiy qiyinchiliklar oilaning barcha a’zolariga (ota-ona, bolalar, qarindoshlar) to‘g‘ridan-to‘g‘ri psixologik ta’sir ko‘rsatadi.

Stress va doimiy tashvish manbalari

Kam ta’minlangan sharoitda asosiy stress omillari — moddiy notinchlik (daromad yetishmasligi), ish bilan bog‘liq noaniqlik, uy-joy muammolari, sog‘liq bilan bog‘liq xarajatlar va jamiyatlardagi stigma. Bu stress doimiy yoki takrorlanuvchi bo‘lib, oilaning har kuni yashash sifatini pasaytiradi va ruhiy yukni oshiradi. Doimiy tashvish va “hayotiy xavfsizlik”ning yo‘qligi oilada ichki muvozanatni buzadi.

Ota-ona ruhiy salomatligiga ta’sir

Moddiy qiynoq ota-onalar (yoki voyaga yetgan qarindoshlar)da asabiylik, depressiya, charchoq va motivatsiya pasayishi kabi holatlarni keltirib chiqaradi. Bunday ruhiy holat ota-ona vazifalarini (parvarish, tarbiya, nazorat) yetarli darajada bajarishga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijada ota-ona bilan bolalar o‘rtasidagi emotsional aloqalar soviydi, sabr-toqat kamayadi va tarbiyaviy yondashuv ko‘proq qattiq yoki befarq bo‘lishi mumkin.

Oilaviy munosabatlar va ichki ziddiyatlar

Moliyaviy qiyinchiliklar odatda oilaviy tarangliklarni kuchaytiradi — juftliklar o‘rtasida ko‘proq nizolar, noroziliklar va ayriliq xavfi ortadi. Bu ziddiyatlar

bolalar huzuridagi iqlimni yomonlashtiradi: doimiy janjallar yoki sovuqlik bolalarning xavfsizlik hissini kamaytiradi. Oilaviy rollar tez-tez qayta taqsimlanadi (masalan, bolalar uy ishlariga jalb qilinadi), bu esa bolaning normal rivojlanishini cheklashi mumkin.

Bolalar psixologiyasiga ta'sir: emotsional soha

Bolalarda tez asabiylashish, yig'loqlik, bezovtalik, xavotir va yolg'izlik hissi keng tarqalgan. Ular ko'pincha o'z his-tuyg'ularini ochiq aytolmay, yopiq bo'lib qoladi yoki e'tiborga intilish uchun salbiy xatti-harakatlarga murojaat qiladi. Emotsional qo'llab-quvvatning yetishmasligi o'zini qadrlashning pasayishiga va ichki xavotirga olib keladi.

Bolalar psixologiyasiga ta'sir: kognitiv va ta'limiy soha

Doimiy stress va asosiy ehtiyojlar qondirilmasligi bolalarning diqqatini, xotira va o'rganish qobiliyatini pasaytiradi. Bu maktabdagi yutuqlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi: qatnashish kamayadi, motivatsiya pasayadi, intizom bilan bog'liq muammolar ortadi. Ta'limdagi orqada qolish o'z navbatida bolada kelajakka ishonchsizlikni kuchaytiradi.

Bolalar psixologiyasiga ta'sir: xulq-atvor va ijtimoiy soha

Ba'zilar tashqi agressivlik (tajovuzkorlik, nizolarga kirishish) bilan javob qaytaradi, boshqalar ichki chekinishga moyil bo'ladi (jimlik, yolg'izlik, ijtimoiy izolyatsiya). Ijtimoiy ko'nikmalarning zaifligi do'stlar topishda qiyinchilik, guruh ishlarda ishtirok etmaslik va ijtimoiy moslashuv muammolariga olib keladi.

Oilaviy va ijtimoiy resurslar yetishmasligi

Kam ta'minlangan oilalarda ko'pincha yordam so'rash yoki ijtimoiy xizmatlardan foydalanish qobiliyati pasaygan bo'ladi: axborot yetishmasligi, ma'naviy pasayish, shaxsiy faxrlanish yoki jamiyatdagi stigma sababli yordamga murojaat qilinmaydi. Bu qo'shimcha to'sqinliklar holatni og'irlashtiradi.

Ijobiy va kompensatsion mexanizmlar

Barcha oilalar faqat salbiy ta'sir ko'rmaydi. Ba'zilar qiyinchiliklar orqali ham birlashadi, o'zaro qo'llab-quvvat va moslashuvchanlikni oshiradi. Mas'uliyatni bo'lishish, yaqin jamoat yordamiga murojaat qilish va diniy hamjamiyatdan

foydalanish ba'zan ijobiy resursga aylanadi. Ammo bular ko'pincha ichki ehtiyojlarni to'liq qondirmaydi.

Sog'liq va xavf omillari

Moddiy qiyinchiliklar bolalarning sog'lig'i va ovqatlanish sifatiga ham ta'sir qiladi. Sog'liq buzilishi va yomon ovqatlanish aqliy rivojlanish va emotsional barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, xavfli hududlarda yashash, noto'g'ri do'stlar bilan aloqalar, huquqbuzarlikka moyillik ham ortadi.

Qo'llab-quvvat va aralashuv ehtiyoji

Kam ta'minlangan oilalar bilan ishlashda mukammal yondashuv quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak: moddiy yordam bilan birgalikda psixologik konsultatsiya, oilaviy maslahat, bolalar uchun muloqot va ta'limiy qo'llab-quvvat, hamjamiyat bilan integratsiya dasturlari va profilaktik treninglar. Psixologik xizmatlar qatlamga mos, madaniy jihatdan sezgir va barqaror bo'lishi lozim.

Amaliy tavsiyalar

O'z vaqtida identifikatsiya: maktab va mahalla orqali xavf ostidagi oilalarni aniqlash.

- Kompleks yordam: moddiy yordam + psixologik konsultatsiya + ta'limiy qo'llab-quvvat.
- Ota-onalarni qo'llab-quvvatlash: stress boshqaruvi, tarbiya treninglari.
- Bolalar uchun markazlar: ijtimoiy-psixologik klublar, qo'llab-quvvatlovchi guruhlar.
- Mahalla va nodavlat hamkorligi: resurslarni birlashtirish, stigma kamaytirish.

Psixologik xizmatning mazmuni va maqsadi

Psixologik xizmatning asosiy maqsadi — oila a'zolarining ruhiy salomatligini mustahkamlash, ichki totuvlik va o'zaro ishonchni saqlash, emotsional qo'llab-quvvatlashni ta'minlash hamda hayotga ijobiy qarashni shakllantirishdan iborat. Ushbu xizmatning mohiyati shundaki, u inson shaxsini har tomonlama tushunishga, uning emotsional, kognitiv va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga

yo'naltiriladi. Ayniqsa, kam ta'minlangan, ijtimoiy himoyaga muhtoj yoki stressli hayot sharoitida yashayotgan oilalarda psixologik xizmatning roli nihoyatda muhimdir.

Psixologik xizmat oilaning ruhiy barqarorligini tiklash va mustahkamlashga, har bir a'zoning shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga, o'z hayotini ongli boshqarish ko'nikmasini shakllantirishga yordam beradi. Bunday xizmat tizimi — insonparvarlik, hurmat, ishonch va madaniy sezgirlik tamoyillariga asoslanadi.

Psixologik xizmat quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

Emotsional yordam

Emotsional yordam psixologik xizmatning markaziy yo'nalishlaridan biridir. U insondagi ichki bosim, stress, xavotir va tushkunlik holatlarini kamaytirishga, ruhiy yengillik va barqarorlikni tiklashga qaratilgan. Psixolog mijozga o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etish imkonini yaratadi, ularni tahlil qilishga va sog'lom yo'l bilan boshqarishga o'rgatadi. Bu jarayon orqali inson o'zini qadrlash hisini qayta tiklaydi, o'z kuchiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Natijada oila a'zolari bir-biriga nisbatan ko'proq sabrli, tushunuvchan va hissiy jihatdan barqaror bo'la boshlaydi.

Oilaviy muhitni sog'lomlashtirish

Psixologik xizmat oilaviy munosabatlarda sog'lom muloqot, o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash tamoyillarini mustahkamlashni maqsad qiladi. Ota-ona va bolalar o'rtasidagi hissiy masofa, nizolar yoki befarqlik holatlari aniqlanib, ular ustida tizimli ishlanadi. Psixolog ota-onalarga bolalar bilan samarali muloqot qilish, ularni tinglash, his-tuyg'ularini qabul qilish, ijobiy intizomni qo'llash va tarbiyada konstruktiv usullarni tanlash ko'nikmalarini o'rgatadi. Natijada oilada o'zaro ishonch, tinchlik va barqaror psixologik muhit shakllanadi.

Motivatsiyani oshirish

Psixologik xizmatning muhim yo'nalishlaridan yana biri — insonda ichki motivatsiyani, ya'ni o'z hayotini yaxshilashga, maqsad sari harakat qilishga bo'lgan ichki istakni kuchaytirishdir. Motivatsiyani shakllantirish jarayonida psixolog oila a'zolariga o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash, maqsadni rejalashtirish,

qiyinchiliklarni yengib o'tish strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Bu ayniqsa, kam ta'minlangan oilalarda muhim, chunki iqtisodiy va ijtimoiy qiyinchiliklar ko'p hollarda umidsizlik, passivlik va o'ziga ishonchsizlikni kuchaytiradi. To'g'ri psixologik yondashuv orqali insonda "men qila olaman" degan ijobiy fikrlash shakllanadi, bu esa hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Ijtimoiy moslashuvni qo'llab-quvvatlash

Psixologik xizmat nafaqat ichki hissiyotlar bilan ishlaydi, balki insonni jamiyat bilan uyg'un aloqada bo'lishiga ham yordam beradi. Kam ta'minlangan yoki ijtimoiy jihatdan cheklangan oilalar ko'pincha jamiyatdan ajralib qolgan bo'ladi — ular ijtimoiy izolyatsiya, o'zini kamsitilgan his qilish yoki ishonchsizlik muammosiga duch keladi. Psixolog bunday oilalarni jamiyat hayotiga qayta jalb etish, ijtimoiy resurslardan (ta'lim, tibbiyot, bandlik xizmatlari, mahalla tashkilotlari) foydalanish yo'llarini o'rgatadi

Bu jarayon oila a'zolarining o'zini jamiyatning to'laqonli qismi sifatida his etishiga, ijtimoiy faolligini oshirishga va barqaror ijtimoiy adaptatsiyani ta'minlashga xizmat qiladi.

Kam ta'minlangan oilalar uchun psixologik xizmatning ijtimoiy samara berishi

Psixologik xizmatning ijtimoiy samara berishi faqatgina shaxsiy ruhiy yengillik yoki individual farovonlik bilan cheklanmay, balki kengroq ijtimoiy natijalar — ya'ni jamiyatdagi barqarorlik, totuvlik va ijobiy ijtimoiy qadriyatlarning mustahkamlanishi orqali namoyon bo'ladi. Ayniqsa, **kam ta'minlangan oilalarda psixologik yordam** ko'rsatish ularning ijtimoiy faolligini oshirish, o'zaro ishonchni qayta tiklash va ijobiy hayotiy motivatsiyani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kam ta'minlangan oilalar ko'pincha moliyaviy cheklovlar, ijtimoiy ajralish, ruhiy bosim va umidsizlik hissi bilan kurashadilar. Shu bois, psixologik xizmat bu oilalarda **ruhiy tiklanish, ijtimoiy moslashuv va ijobiy o'zgarishlar** uchun asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Ruhiy barqarorlik esa o'z navbatida ijtimoiy barqarorlikka, demak, jamiyatdagi tinchlik va taraqqiyotga xizmat qiladi.

Ruhiy barqarorlik — ijtimoiy totuvlikning asosi

Psixologik xizmat natijasida oila a'zolari o'z his-tuyg'ularini boshqarish, bir-birini tinglash va tushunish ko'nikmalariga ega bo'ladi. Oila ichidagi ishonch va samimiylik muhitining tiklanishi ularning jamiyat bilan bo'lgan munosabatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ruhiy barqaror oila:

- o'zaro mehr-muhabbat va tushunishni saqlaydi;
- oilaviy nizolarni konstruktiv hal etadi;
- farzandlarga psixologik xavfsizlik muhitini yaratadi;
- ijtimoiy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni mustahkamlaydi.

Shunday oilalar jamiyatning "sog'lom bo'g'ini" sifatida faol ijtimoiy hayotda ishtirok etadi, mahalla, maktab va jamoa hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bolalarning ijtimoiy faolligi va ta'limga bo'lgan qiziqishi oshadi

Psixologik qo'llab-quvvatlash orqali bolalar o'ziga ishonchni tiklaydi, ichki motivatsiya kuchayadi, natijada o'qishga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada ortadi. Ruhiy jihatdan sog'lom bola:

- o'z fikrini erkin ifoda etadi;
- ijtimoiy faol bo'ladi;
- muloqotda ishonchli va ijobiy munosabatni namoyon etadi;
- stress va qo'rquvni yengish ko'nikmalarini egallaydi.

Natijada, bolalarning ta'limdagi muvaffaqiyati oshadi, ular jamiyatning faol, maqsadli va mas'uliyatli a'zolari sifatida shakllanadi.

Zo'ravonlik va salbiy hissiyotlarning kamayishi

Kam ta'minlangan oilalarda iqtisodiy muammolar ko'pincha stress, asabiylik va oilaviy nizolarni keltirib chiqaradi. Psixologik xizmat bu holatlarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Psixologik yordam orqali:

- oilaviy zo'ravonlik holatlari kamayadi;
- ota-onalar emotsiyalarni boshqarish ko'nikmalariga ega bo'ladi;
- oilada mehr-muhabbat va ishonch muhiti tiklanadi;
- bolalarda xavfsizlik va ruhiy osoyishtalik hissi kuchayadi.

Shunday qilib, psixologik xizmat oilaviy mojarolarning ildizini bartaraf etib, ularni sog'lom ijtimoiy muloqotga yo'naltiradi.

Jamiyatda ijobiy psixologik muhit shakllanadi

Psixologik xizmat oilalar o'rtasida hamjihatlik, bir-birini tushunish, o'zaro yordam va mehr-oqibat tamoyillarini mustahkamlaydi. Ruhiy barqaror oilalarning ko'payishi jamiyatda:

- ijtimoiy birdamlikni;
- insonlar orasidagi ishonchni;
- ijtimoiy faoliyatda ishtirokni;
- ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi.

Bu esa o'z navbatida ijtimoiy tanglikni kamaytiradi, jinoyatchilik va nizolarni oldini oladi, jamiyatda totuvlik va tinchlikni ta'minlaydi.

Xulosa

Kam ta'minlangan oilalarga psixologik xizmat ko'rsatish bugungi kunda jamiyat barqarorligi va ijtimoiy himoya tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bunday oilalarda iqtisodiy qiyinchiliklar, ijtimoiy tengsizlik, ruhiy bosim va hayotga nisbatan umidsizlik holatlari ko'proq uchraydi. Shu sababli, psixologik xizmat nafaqat individual ruhiy muammolarni bartaraf etish, balki oila tizimini sog'lomlashtirish, ijtimoiy faollikni oshirish va barqaror ijtimoiy muhitni shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Psixologik xizmat orqali kam ta'minlangan oilalar o'z imkoniyatlarini anglaydi, hayotga ijobiy munosabatni qayta tiklaydi va ichki ruhiy resurslarini safarbar etadi. Bu esa oila a'zolari o'rtasida o'zaro hurmat, mehr-muhabbat, ishonch va totuvlikni mustahkamlaydi. Natijada, bunday oilalarda zo'ravonlik, asabiylik, stress va nizolar kamayadi, bolalarda esa o'qishga bo'lgan qiziqish, ijtimoiy faollik va o'ziga ishonch ortadi.

Psixologik xizmatning samarasi shundaki, u inson ruhiy holatini barqarorlashtirib, oilaning ichki psixologik muhitini sog'lomlashtiradi. Ruhiy sog'lom oila esa o'z navbatida jamiyatdagi tinchlik, barqarorlik va ijobiy ijtimoiy qadriyatlarning rivojiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, psixologik

xizmat — bu nafaqat psixologik yordam, balki ijtimoiy rivojlanishning muhim omili, inson salohiyatini ochib beruvchi va jamiyat farovonligini ta'minlovchi mexanizmdir.

Demak, kam ta'minlangan oilalar bilan tizimli psixologik ishlash ularning hayot sifatini yaxshilaydi, ijtimoiy moslashuvni osonlashtiradi hamda kelajak avlod — farzandlar tarbiyasida ijobiy natijalarga olib keladi. Shu sababli, psixologik xizmatni kengaytirish, malakali mutaxassislar tayyorlash va ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat va jamiyat oldidagi dolzarb vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. **“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun** (yangi tahriri). – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020.
3. **“Oila kodeksi”.** – Toshkent: Adolat, 2022.
4. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4964-sonli qarori** “Aholiga psixologik xizmat ko'rsatish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”. – 2021 yil 19 yanvar.
5. **O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori** “Ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida”. – Toshkent, 2022.
6. **Karimova V.M.** *Psixologik maslahat va psixokorreksiya asoslari.* – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
7. **Sharipova D.X.** *Oilaviy psixologiya.* – Toshkent: Innovatsiya ziyo, 2021.
8. **Ergasheva N.A.** *Ijtimoiy ishning psixologik asoslari.* – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
9. **Maslow, A.** *Motivatsiya va shaxsiyat.* – Moskva: Rech, 2019.
10. **Rogers, C.** *Insonga yo'naltirilgan psixoterapiya.* – Moskva: Smysl, 2018.
11. **G'anieva Z.M.** *Psixologik xizmatning ijtimoiy samaradorligi.* – Ilmiy maqola, “Psixologiya va ta'lim” jurnali, 2023, №2.
12. **BMT Bolalar fondi (UNICEF).** *Oilaviy psixologik yordamning ijtimoiy ahamiyati to'g'risida hisobot.* – Nyu-York, 2021.